RADOMER KIELCER LEBEN № 7 (95) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" יאָהרגאַנג דריטער גראשען 25 פרייז

היינט 10 זייטען

אדרעסען
פון „ראדאמער קעלצער לעבען"

אין ראדאם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Kielce, Staro-Warszawska 34.

אנאָנסען פרייז:
אין מילימעטער שורה: פאַר'ן טעקסט 20 גר'
״ ״ ״ אין ״ 40 ״
״ ״ ״ נאכ'ן ״ 18 ״

ראדאמער-קעלצער לעבען

ראדאם פרייטאג כ"ח שבט תרפ"ו — פאר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאָנסען איז די רעדאקציע נישט פעראַנטוואָרטליך — 12-go Lutego 1926 roku

Z intencji zaślubin kuzynki naszej **Ceni Werber** z p. **H. Rozenbergem** życzą kwitnącej przyszłości.
Mania i Gustaw Warszauer.

ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע ראדאָם
שבת דעם 13|2 ד. י. אום 6.30 אָוו. פינקט. וועט פאָרקומען אין אייגענעם לאָקאַל (לובל. 25)

די יעהרליכע אַלגעמיינע מיטגלידער-פערזאמלונג

מיט פאָלגענדען סדר-היום:

1) ערעפנונג 2) וואהלען פון אַ פרעזידיום 3) בעריכטען: א) אָרגאַניזאַציע ב) פינאַנס-קאָמיסיע ג) קולטור-קאָמיסיע ד) ביבליאָטעק ה) קהלה ו) שטאָדט-ראט ז) פאַלעסטינא-אַמט ח) קרן קימת ט) קרן היסוד י) העברעאישע אוניווערזיטעט 4) דיסקוסיעס 5) די ריכטליניען פון אונזער ווייטערדיגער אַרבייט (רעפעראַט) 6) רעזאָלוציעס 7) וואהלען פון אַ נייעם קאָמיטעט 8) פרייע פאָרשלאַגען.

בעמערקונג: איינטריט נור פאַר מיטגלידער, וועלכע האָבען רעגולירט דעם מיטגליד'ס-אָבצאָהל לכל הפחות ביז'ן 1/1 1926 און בעזיצען איינלאַדונגען.

Ż. T. G. S. „HASMONEA" w Radomiu.
Urządza w sobotę dnia 20 Lutego 1926. r. w salach HOTELU EUROPEJSKIEGO (dawniej Miraż)
RAUT **z konkursem tańców o nagrodę, oraz inne niespodzianki.**
Początek o godz. 9 wiecz. Wstęp tylko za zaproszeniami. Cena biletu **1.50** do nabycia przy wejściu.

די קאָאָפּעראַטיווע האַנדווערקער
באַנק איז ראדאָם, לובלינער 23.

פיהרט אויס אלע באַנק — אָפּעראַציעס
נעמט אָן אינקאַסאָ איבערווייזונגען,
וועלכע ווערען אויסגעצאהלט אין דעם זעלבען טאג.

BANK KUPIECKI w RADOMIU
Spółdz. z ogr. odp. **plac 3-go maja 5 telef. № 14.**
די קאָאָפּעראַטיווע סוחרים-באַנק נעמט אָן וקלאַדען פון די קלענסטע סומען אויף שפּאָר-ביכלעך, ערלעדיגט אַלערליי באַנק-אָפּעראַציעס פּינקטליך און צו מעסיגע פרייזען, צאָלט אויס די איינקאַסירטע געלדער אין דעמזעלבען טאָג.

Dr. Med. IGNACY LEWI
געוו. פּראַקט. ארצט אין פראַנקרייך.
אינערליכע און קינדער-קראַנקהייט
נעמט אָן ביז 10 פריה און 4 — 6
ראדאָם (לובעלסקי גורקעס) קילינסקי 13 טעלעפ. 420

Dr. A. ŁUCZNO LEWI
אויגען-קראַנקהייט
נעמט אָן פון 3—4 נאך מיטאג.
ראדאם, (לובעלסקי-גורקעס) קילינסקי 13 טעלעפאָהן 420

קויפט נישט ביי די גאַנז קיין האָבער!
פין די ערשטע קוועלע טשענסטאכאווער בלייזען
די בעסטע רעעלסטע גאַנגבאַרסטע עכטע קאָלירען
אויף ביליגע קאָנקורענץ פרייזען, קאָנט איהר בעקומען נור ביי
ה' יוסף אקערמאַן לובלינער 36
בעסטע און רעעלסטע בעהאנדלונג און צוגענגליכע בעדינגונגען
לאָזט אייך נישט נארען און קויפט נישט ביי די גאַנז קיין האָבער
קויפט נאָר ביי יוסף אַקערמאַן לובלינער 36
אין היזיק פאַרטער, רעכטס. — קומט און איבערצייגט אייך.

Szkoła Frebiowska przy Org. Sjonistycznej
pod kier. **E. GOSTYŃSKIEJ** (Lubelska 25).
urządza dn. 28 Lutego r. b. (Purym) w sali Hotelu Europejskiego (Miraż)
WIELKI BAL KOSTJUMOWY
DLA DZIECI
z konkursem ładnych kostjumów o nagrodę i inne niespodzianki
Szczegóły w afiszach.

עטליכע אנפראגעז אויפ'ן קהלה-בודזשעט פון יאהר 1925

די פערגאנגענע וואך איז אין דער קהלה זיך צוזאמענגעקומען דער ראט אויף צו בעטראכטען א רייה פראגען, וואס זענען געשטאנען אויפ'ן סדר היום. צווישען אנדערע פונקטען איז אויך רעפערירט געווארען דער ביודזשעט פון יאהר 1925.

דער בודזשעט-רעפעראט, האט ארומגענומען אלע פאזיציעס, אזוי פון אלע איינקונפטען, ווי אויך פון אלע אויסגאבען, וואס די גמינע-פערוואלטונג האט געמאכט אין משך פון גאנצען יאהר 1925, אפילו דעם הוספה-בודזשעט מיט אלע זיינע הוצאות און הכנסות.

נאך דעם אפגעגעבענעם בעריכט וועגען מצב פון בודזשעט בלייבען איינינע פאזיציעס נישט דערקלערט, און מיר ווילען טאקי דא אויפ'ן אדרעס פון דער גמינע פערוואלטונג שטעלען עטליכע פראגען, צוליב וועלכע סבות, א טהייל פון די אנערקענטע סובסידיעס עס איז נישט אויסגעצאהלט און צו דעם בעשטימטען צוועק נישט אויסגענוצט געווארען.

עס איז לגמרי נישט פערשטענדליך, פאר וואס קיינער פון די דאווערעס האט נישט אויפ'ן ארט רעאגירט, בשעת ס'איז פארגעלייגט געווארען, אז פון די 3000 זלאטעס—וועלכע זענען מיט א יאהר צוריק בעשטימט געווארען אלס סובסידיע צו עפנען פאך-קורסען פאר קינדער, וועלכע ווילען זיך לערנען א מלאכה—איז נאר אויסגענוצט געווארען 421 זלאטעס מיט 30 גראשען, און די קורסען זענען נאך עד היום נישט געעפענט געווארען. משמעות, אז די 421,30 זל. זענען פערוועדעט געווארען אויף בלויז רייזע-הוצאות קיין ווארשא און צוריק אויף ארומצופארען זיך נעבען די קורסען, די קורסען גופא, זענען, א פנים, געבליבען אין וועג. פאר וואס האט נישט צעמאלט איין פראקציע געפאדערט, אז ס'זאל אויסגעוועהלט ווערען א קאמיסיע, וואס זאל אויספארשען די אומשטענדען, צוליב וועלכע די קורסען זענען נישט רעאליזירט געווארען, און פאר וואס איז עפיס געבליבען אין גמינע-קאסע א סומע פון 2,578 זלאטעס מיט 70 גראשען, וואס איז אויסדריקליך אנערקענט געווארען פאר איינפיהרען די קורסען? פאר וואס האט דער ראט בעשטימט א רעוויזיאנס קאמיסיע בנוגע אנדערע בודזשעט-פאזיציעס און פאר די קורסען נישט?

וואס פאר א קאמעדיע-שפיעל איז עס געווען צו פערעגיסטרירען עטליכע הונדערט ארימע קינדער אויף די פאך-קורסען, בעת וועגען זיי ווערט אפילו נישט געטראכט? ווירקט דען נישט דעמאראליזירענד אזא מין חוזק-בעציהונג אויף די דאזיגע יונגע קינדער? צי ווערען נישט אזעלכע קינדער בעל כרחם געשטויסען דערצו, אז זיי זאלען אויסראטען יעדען שפור פון אכטונג פאר זייערע דערוואקסענע פערזארגער און אפוטרופסים?

אין זעלבען בעריכט פון בודזשעט ווערט אויך אנגעוויזען, אז דער עמיגראציע-פאנד, וואס דער ראט האט בעשטימט אין א סומע פון 2000 זלאטעס, איז נאר אויסגענוצט געווארען 900 זלאטעס און 11,00 זלאטעס איז ווידער פערבליבען אין קאסע פון דער גמינע. דער דאזיגער ציפער אילוסטרירט שוין גאר בולט, דאס עמיצער פון דער פערוואלטונג אין גמינע איז עפיס גארנישט צופריעדען, וואס די יודישע קהלה האט זיך געשטעלט פאר אנ'אויפגאבע מיטצוהעלפען צו דער פראדוקטיוויזירונג פון די ברייטע יודישע פאלק'ס שיכטען און צו לינדערען זייערע נויטען, נישט בלויז אין דער פארע פון פראפעסיאנעלער סילאבראפיע, נאר אויך אויפן געביעט פון עמיגראציע, וואס איז פאר פיל הונדערטער און טויזענטער בעדענקלאזע און האפנונגסלאזע יודישע פאמיליעס, דער איינציגער אויסגאנגס-פונקט פון זייער קאטאסטראפאלער לאגע.

עס וואלט געווען הכסט אונגלויבליך צו זאגען, אז אין ראדאם איז דאס פערגאנגענע יאהר 1925 געווען ווייניג יודישע עמיגראנטען אזוי, אז די גמינע האט נישט געהאט וועמען צו געבען די 11,00 זלאטעס.

עס וואלט געווען א אונזין און גרעסטער אבסורד צו אפערירען מיט אזא מין מאטיוו, אין דער צייט, ווען מיר אלע ווייסען, אז צעהנדליגע יודישע פאמיליעס האבען דאס פאריגע יאהר ארויסעמיגרירט פון ראדאם אין אלע עקען וועלט. מיר קענען מיט דער פולער זיכערהייט זאגען, אז צווישען יענע עמיגראנטען האבען זיך בעשטימט געפינען אזעלכע, וואס האבען פון זיך אראפגעקויפט דאס העמד פון לייב כדי צוקויפען א לאבען ברויט פאר זיך און ווייב און קינד אויפ'ן ווייטען ווייטען וועג. מיט וואס זשע ערקלערט זיך פארט דאס, וואס אין גמינע קאסע איז געבליבען פון דער בעשטימטע עמיגראציע פאנד 11 00 זלאטעס?

צו אונז אין רעדאקציע אליין זענען געקומען פיל עמיגראנטען, כדי נאכצוקוקען דער — אין זיינער צייט פערעפענטליכטען אין אונזער צייטונג — בודזשעט מיט אלע זיינע סובסידיעס צווישען וועלכע ס'האט בפירוש פיגורירט א סומע פון 2000 זל. פאר עמיגראציע-צוועקען. כסתמא האבען זיך די פראינטערעסירטע פערזאנען געווענדעט אין גמינע נאך הילף.

אין בודזשעט פון יאהר 1925 איז פארהאן א סובסידיע פון 250 זל. פאר ארימע קינספעטארינ'ס, וועלכע איז אויך נישט אויסגעצאהלט געווארען. צו געהן פיהרען פאליטיק ארום אזא נישטיגע סומע פאר אזא נויטיגען צוועק. וואלט

י. מ. שוויצעטזאהן

אין אפגרונד

(א שפאנענדע געשיכטע פון היינטיגער צייט).

דער מיסטער פיליפ איז געווען א שאד ארויסצושאקלען דאס לעצטע ביסעל כסף פון די קעשענעס און ער האט זיך געטראכט;

— ניין איך גיב נישט מעהר, איך בין פארט מיסטער פיליפ און בין דא אין ארגענטינא מעהר מאכער — האט ער ביי זיך אפגעענטפערט:

— פון מעהר ווייס איך נישט, צי בין איך שוין ביי אייך נישט בעגלויבט, מענדעלי?

— ווער זאגט. איהר זענט א גאנץ ערליכער מאן. ווער זאגט דען, נאר אשר האט איהר ערגיץ פארגעסען, א קשיא אויף א מעשה — האט מענדעלי געפרובט ארויספיהרען מיסטער פיליפ'ן פון פערלעגענהייט.

פיליפ האט זיך אבער נישט געוואלט אונטערגעבען און ווייטער געפלייקענט שטיין אין ביין און אויסגעוואורטשעט מיט כעס;

— כ'בעט אייך, מענדעלי, האלט אייך קורצער און בייזט נישט צו מאכען מיסטער פיליפ'ן פאר אזוי גארנישט, יואס ווייסט נישט, וואס עס פוט זיך מיט איהם, אז איך האב איינמאל געזאגט, אז מעהר איז נישטא, זאלט איהר גלויבען! —

דערביי האט מיסטער פיליפ זיך מעהר נישט בעגנוגענט מיט בלויז בייזערן זיך, נאר אראפגעלאזט א שמאסק איבערן טישעל, אז אלץ אין ציבער האט א ציטער געטון.

מענדעלי איז אבער גארנישט נתפעל געווארען און בעלאסען צילאזען הערען אויך פון זיך.

אין אנפאנג האט מענדעלי געשמייכעלט און אזוי נאך געגעסען די גאל פון מיסטער פיליפ'ן; ער האט איהם ווי געשטאכען מיט שפילקעס, מיט זיין דראבנעם, לייכט געלעכטערל.

— אבער מיסטער פיליפ, וואס טויגען די אלע קונצען, וועל איך זיך דען לאזען נארען אין זאק אריין? ! איהר מיינט טאקי, אז איך וועל שוין הארעווען פאר אייערט וועגען. ביי אייך איז רעכט, אז איך זאל שלעפען איבער ימים און וואסערן, זיך איינשטעלען דאס לעבען און ברענגען פרימא סחורה און איהר זאלט אייך אנפאקען פולע זעק מיט געלד —

מענדעלע האט אנגעהויבען מיט גוטען און זיך בעטראכט. אז צו א סקאנדאל האט ער נאך צייט.

— אבער די קונים וואר האט געגעבען? - האט שוין מיסטער פיליפ געגעבען אנצוהערעניש, אז ער האט יא איבעל דאלאריען, נאר געשעהנ'ט אז דאס קימט איהם.

— נו, גוט, וואר זאגט דען? איהר האט טאקי געגעבען די קונים, אבער

אוראי געווען א לעכערליכע זאך. דא איז אויך נישט שייך צוזאגען, אז דער קינפעטאָרען-פעראיין האט זיך אבגעזאגט פון אזא סובסידיע, בעת ווען דער זעלבער פעראיין קלויבט צענויף ביי זיינע מיטגלידערינס צו 50-ער גראָשענס חודש בחודש. ס'איז אויך אונפערשטענדליך, פאר וואס די גמינע האט נישט אויסגעצאהלט די 250 זלאָטעס דעם חינוך-ילדים און די 500 זלאָטעס דער „עזרה“.

אין יעצטיגען מאָמענט וועלען מיר נישט רעדען פאר וואס די כלי-קודש-בעאמטע, ווי חזנים און שמשים האבען נאך נישט בעקומען אויסגעצאהלט זייערע פענסיעס פון יענעם יאהר, מיר וועלען אויך דאס מאהל נישט רעדען, וואס מ'האט בעדייטען צו צוויי מאהל די סומע צו 1.571.39 פאר נישט עטאטיע בעאמטע און שטיצעס, נישט קוקענדיג, וואס מיר האבען א גרונד אנצונעמען, אז די דאזיגע סומע זענען כולל און ענטהאלטען פענסיעס פאר קריסטליכע געהיימע שחיטה-אגענטען, וועמענס פענסיעס מ'האט חס ושלום נישט אויפגעהאלטען. דאס וועלען מיר אין יעצטיגען פאל נישט בעריהרען, דאס איז א קאפיטעל פאר זיך, וואס לוינט זיך בעזונדערס אבצושטעלען מיר וואלטען זיך בלויז געוואונשען א ענטפער פון דער גמינע-פערוואלטונג אויף די פריהערדיגע אנמערקונגען און פראגען וועגען די פאך-קורסען, עמיגראציע-פאנד. א. אנד.

אויב קיינער פון די קהלה פראקציעס האט דערויף נישט רעאגירט, איז עס דער חיוב פון דער ארטיגער יודישער צייטונג, וועלכער נעמט, נישט ווייניגער אנטייל אין דער אויפבוי-ארבייט פון דער יודישער קהלה אויף וועלטליכע, קאנסטרוקטיווע, קולטורעל-געזעלשאפטליכע און פראדוקטיווע יסודות.

אדרבה, זאל אונזער געעהרטע גמינע פערוואלטונג בעוויליגען, און פונקט אזוי גוט ווי זי וועט געבען א תשובה פאר דער רעוויזיאנס-קאמיסיע אויף די אנווייזונגען פון ראט, זאל זי אויך געבען א ערקלערונג אויף די, דורך אונז געשטעלטע פראגען.

ב. צוויג.

הקול קול יעקב!...

(נאָטיצען)

אויף דער לעצטער סעסיע פון גמינע-ראט, האט דער פרעזעס ה' פרענקעל געעפענט די זיצונג אין העברעאישען.

(כראניק.)

א אגראלטע קאראנאציע, א פראָהיסטארישע נאמינירונג, א „בראשית ברא“-דיגער וואפען, אונזער גאנצער כלי-זין הקול, קול יעקב!... דער עיקר דאס קול!.. ווייזט אויס אז דער צווייטער פון די אבות יצחק, האט פאראויס געזעהן, אז מיר וועלען א מאהל דעטראָניזירט ווערען, פערשטויסען ווערען איבער גאר דער וועלט, האט ער געהייסען אבהיטען דאס קול!.. איז דער גייסטיגער טעמפעל, פערברענט געוואָרען, זענען מיר געגאנגען אין גלות און מיט גענומען מיט זיך דעם קול יעקב..

ווייל קול, איז ווארט, פון ווערטער ווערט א אידעע, א גייסט און פון גייסט דערהאלטען מיר זיך.—

ווערט פערמאכט אונזער קול, ווערט אונזער ווארט דערשטיקט, זענען מיר אין סכנה.

האט מען נישט ערלויבט די פארשטעהער פון פאלק, די יודישע פרנסים, זאל זיין דעם ראש פון די פרנסים (אלך איינס) צו רעדען אויף אונזער שפראך, האב איך געזעהען, וויזיאָנעריש, א גרויסער שלאס, הענגט אויף די מיילער פון יודישען כלל און א פיינליכע מורא האט מיך ארומגעחאפט. דאס יודישע ווארט, דער קול יעקב ווערט דערשטיקט.

א אפיקורסישער געדאנק האט מיך פערפאלגט (זייט מיר מוחל!), אז וואוילע קינדער זענען זיי געווען, די צושטערער פון דער ערשטער זיצונג פון דער ווארשאווער יודישער קהלה...

דאס עלעמענטארסטע, וואס ס'איז נור פארהאן, איז פערבאטען. פיינליך פשוט, ספערפעהלט לופט!...

די גלות-קייט, האט אויף א ווילע נאכגעלאזט און א העל שיינדעל האט זיך א ווייז געטוהן, די גזרה איז אנולירט געוואָרען. — מיר האבען ברייט-הארציג אבגעטעמט.

* * *

איך זיץ מיר אין זיצונג'ס—זאל פון דער קהלה און הער מיך איין אין דער העברעאישער איינלייטונג פון ראט-פרעזעס און דערמאן זיך, ווי מיט עטליכע וואכען צוריק, האט זיך מיר, זיצענדיג אויפ'ן אייגענעם ארט, געדאכטען, אז כ'זיץ אויף א טראגי-קאמעדיע...

עס פעלט א האנדווערקער-צווישענרוף — „מען מעג שוין רעדען אידיש“!

ניין רבותי! גרינג צושטערען, אביסעלע שווערער ארייצודרינגען און פערשטעהען! אויב איך האב קיין טעות (געווים נישט!) האט דער פרעזעס פון ראט פערשטאנען די בעדייטונג פון אזא גזרה און איהר אנולירונג, געפיהלט זיך יום-טוב'דיג און דעריבער געעפענט די זיצונג אין דער „הללויה“-שפראך – אין העברעאישען. און וואס פאר א געשוואוירענער אידישיסט מען זאל נישט זיין, ווערט מען דאך נישט קידוש מאכען אין אידישען...

איך טראכט מיר בשעת מעשה: ווער מיר רב! ווער מיר ביודזשעט! אירען, איהר פערשטעהט דאך גארנישט! מיר האבען דאך צוריק בעקומען אונזער קול. קול איז דאך ווארט, פון ווערטער שאפט זיך דאך א אידעע, א גייסט און פון דעם לעבען מיר דאך!

ש. ב. פאטאשניק.

איך האב דאך די סחורה! בריינגט זיין שותפות – האט מענדעלי איהם געפרובט איינצונעהמען און געבען צו פערשטעהן.

– וואס הייסט, אז די סחורה האסטו! זיי זענען שוין, אין פיקסען-לאנד, אויב דו ביזט א בריה קענסטו זיי דיר נעהמען,— האט איהם מיסטער פיליפ אויסגעלאכט און אנגעהויבען „דוצען“. דאס האט שוין מענדעלי'ן גאר שטארק פערדראסען. און ער האט זיך אנגערופען:

– מיסטער פיליפ, מיסטער פיליפ, איך וועל אייך באלד ווייזען ווער איך בין.

— איך ווייס סאי ווי שוין. —

– און דעם נעגער האט איהר אויך געשאפען? ער איז אויך אייער קונה? כ'האב דאך איהם געקענט פערהאנדלען באלד אויפ'ן שיף און פונדעסטוועגען האב איך איהם געהייסען קומען צו אייך, ס'זאל זיין שותפות— האט מענדעלי נאך ארויסגעוויזען זיין „דזשענטעלמענישקייט“.

– האסטו געקענט – האט מיסטער פיליפ גערעט געצעהלטע ווערטער מעשה תקיף, אז ער האט געהאט די קלינגערס ביי זיך.

— שוין זאלסטו א הער געבען די דאלארען, דו הונד איינער, איך צעטרען דיר דיינע אדערן, און ס'וועט זיין אויס מיסטער פיליפ, שוין זאלסטו א הער געבען די דאלארען! – האט מענדעלי געדונערט אין איין רוגזה און די הענד האבען זיך איהם געצייפט אין הארטע פויסטען.

— זאג נאר פענטאק, איך לאז דיר באלד ארעסטירען, הערסט אויף, צי ניין? — האט זיך מיסטער פיליפ אפגעטראגען און זיך ארייגערוקט צווישען זיינע חברה-לייט, צו זיין מעהר זיכערער. דערזעהענדיג מענדעלעס פויסטען.

— כא-כא-כא, כא-כא—כא, ווער? דו וועסט מיך לאזען ארעסטירען דו? און וואס וועסטו זאגען אין דער פאליציי?- האט מענדעלי אויסגעשאסען אין א געזונד געלעכטער.

– אז דו ביזט א פרויען-הענדלער און האסט אהער געבראכט ריינע אומשולדיגע מיידלעך און פערקויפט די שווארצע מענשען — האט מיסטער פיליפ זיך גאנץ קאלט ארויסגעזאגט, מיט א פערהארטעוועטער גלייכגילטיגקייט ווי איינער, וואס פטראשעט דעם צווייטענס שאנד צו ענטפלעקען, און וועלכער ער אליין איז נישט פערמישט.

— ווא-אס? איך בין א פרויען הענדלער און דו נישט? — האט זיך מענדעלי געקלאפט מיט זיין אייזערנער פויסט אין הארצען – איך א פרויען-הענדלער און דו וואס ביזט? א רוח אין דיין... הארך ארייין, מיי טוואי יאפ!

—דער אדעספער העלד האט אין איהם אויפגעוואכט און ער האט זיך א ווארף געטהון גלייך אויף מיסטער פיליפ'ן און געשריגען אויפ'ן גאנצען קול.

— ברידער א הצר! נעמט ענק צו דער ארבייט, טויט לאזט זיי. די ארגענטינער באנדיטען!

(פארטזעצונג קומט)

דער שידוך.

ערצעהלונג פון חסידישען לעבען.

פון ישראל אסמאן.

אנגעהויבען האט זיך עס מיט תמיאות. ליצנות האט זיך ארייגעמישט פאר א שדכן און מסדר קידושין און שבע־ברכות זענען געווען אויף אנ׳אמת ביים רבי ר׳ בער אין מעזריטש

און די מעשה דערצעהלט מען אזוי:

– געווען אנ׳עלטערער בחור, א בן תורה, נאר אהן חכמה׳לעך און איבער־געשפיצקייט, א שטיק מושלם, אבער זעהר א שטילער און א בעשיידענער, און א גרויסער ארימאן דערצו. ווי עס פערשטעהט זיך האט ער אזוי לייכט נישט געקענט קריגען קיין ריכטיגען שידוך און ער איז געבליבען אנ׳על־טערער בחור. איז ער אמאל געפאהרען קיין מעזריטש צים רבי ר׳ בער אויף ראש השנה און איז געזעסען ביז איבער די ימים טובים. שוין געווען א שמיק נאך סכות און ער איז נאך אלץ דארט געווען, האט איהם דער רבי ר׳ בער ארייגערופען אין געפרענט, וואס זיין בעגעהר איז, האט אויסדערצעהלט דאס ביטערע הארץ. האט צו איהם דער רבי ר׳ בער געזאגט:

„געה לחיים ולשלום און השם־יתברך וועט דיר צושיקען דיין ריכטיגען זיווג. געדענק, קיין איבערקלייבער טאר מען נישט זיין! דעם ערשטען שידוך וואס מ׳וועט דיר אנשלאגען זאלסטו למען השם טהון.

פאר קיין פוהר צו בעצאהלען האט ער נישט געהאט, האט ער זיך ארויס־געלאזט צופוס. ער איז געגאנגען א גאנצען טאג און א שטיקעל אין דער נאכט ביז ער איז אנגעקומען אין א יודישער קרעטשמע. לייכט אנגעטוהן איז ער געגאנגען, קאלט איז איהם געווען און ביינאכט צוגעהן האט ער מורא געהאט. איז ער ארייגעגאנגען און האט געבעטען, מ׳זאל איהם דארט לאזען איבערנעכטיגען. ער האט דערזעהן א ווארימען אויווען און ער האט זיך אוועקגעשטעלט א ביסעל אנווארעמען, דערווייל האט ער געדאווענט א מעריב מיט כוונה.

אין קרעטשמע איז געזעסען א חברה בעל־עגלה־יונגען און האבען געטרונקען. דערזעהן דעם בחור אין זיין הולך האט זיך זיי פערגלוסט אביסעל ליצנות צו מאכען פון איהם און זיך פרעהליך מאכען אויף זיין חשבון. האבען זיי איהם גענומען חוקר־ודורש זיין:

„פון וואנען געהט א יוד?"

—„פון מעזריטש".

„וואס האסטו דארט געטהון?"

—„געווען ביים מגיד".

„וואס איז די בקשה געווען"?

—„השם־יתברך זאל צושיקען א נוטען שידוך".

„און וואס האט דער רבי צוגעוואונשען"?

—„ער האט געהייסען געהן גיזונטערהייט און טהון דעם ערשטען שידוך וואס מ׳וועט מיר אנשלאגען און נישט איבערקלייבען, למען השם, נישט איבערקלייבען"!

ווי חברה בעלי־עגלות האבען דערהערט די ווערטער, האבען זיי ערשט רעכט אנגעהויבען שפאס צו מאכען. איינער פון זיי, דער גרעסטער לץ, האט זיך אנגערופען צו איהם:

אויב אזוי האט דער רבי טאקע גע־מיינט מיין שוועסטער. א דאנק און א לויב דעם ס׳איבער אונז! אט זיצט זי שוין א שטיקעל צייט א גרושה, האט א טויזענד גילדען איהר אייגענס, און קיין רעכטער שידוך מאכט זיך נישט.

חברה בעלי־עגלות האבען צוגעהאלפען. מ׳איז ארייגעגאנגען צום קרעטשמערס מיידעל און איהר דערצעהלט די גאנצע מעשה און געבעטען איהר, זי זאל זיי צוהעלפען צום שפאס און ווערען א כלה אויף א געלעכטער. א מיידעל אויף א דארף, האט זי זיך גע־לאזט אנרעדען. פאטער און מוטער זענען גראד נישט געווען אין דארף. עס האט נישט געדויערט לאנג און מ׳האט געשריבען תנאים, דער חתן אליין האט זיי געשריבען. דער לץ האט געגעבען בראנפען און דער עולם האט זיך משמח געווען. איז א צווייטער לץ געפעלען געווארען ווייטער צו טרייבען דעם שפאס און ער האט געזאגט:

„ווייסט איהר גאר וואס, יודען. ווען טרעפט זיך דען אין א דארף א מנין יודען? אפשר איז גאר א סבה־א, אז כ׳צן זאל גלייך שטעלען א חופה? בעשטעהט דער חתן דערויף"?

איז ער מסכים.

די כלה וויל אפילו נישט בעשטעהן, זי קען אבער נישט. עס דרייסט זיך איבער געוואלד ארויס פון מויל: יא.

חברה לצים האלט זיך קוים אב פון געלעכטער.

וואו נעמט מען אבער א מסדר קידושין?

מישט זיך אריין אנ׳אלטער בעל־עגלה, ער קען; ער האט שוין א סך מאהל מסדר־קידושין געווען.

גנב׳עט מען ארויס דער מאמע׳ס קידושין פינגעריל, מ׳נעהמט קאטשערעס מיט לאפעטעס מיט א טישטוך איבער זיי און מ׳גרייט צו א חופה. דער בחור שרייבט אליין די כתובה, מ׳שטעלט די חופה און ער איז מקדש דעם קרעטשמערס טאכטער כדת משה וישראל.

אבגעטהון דאס, רוקט זיך ארויס דאס מיידעל און בעלי־הגלה יונגען קעהרען איבער דער חופה איפ׳ן חתן, ציהען ציפען איהם, שמירען איהם איין מיט קויל און סאדזשע, נעמען איהם אויפ׳ן ריכטיגען טאנץ און טיילען איהם איין א פיינעם דרשה־געשאנק. ער האט זיך קוים ארויסגעריסען פון זייערע הענד און איז ארויס פון דארף.

א גאנצע נאכט האט ער געציטערט פון קעלט און מורא, ער האט קוים דערלעבט דעם טאג. געהן צוריק אין קרעטשמע האט ער מורא געהאט. דערווייל איז פערבייגעפאהרען א פוהר און דארט זענען געזעסען א בעאהרט פאר־פאלק. ער האט דערזעהן עלטערע יודען, האט ער זיי געבעטען, זיי זאלען רחמנות האבען אויף איהם און איהם אנ׳עצה געבען, וואס ער האט דא צו טהון. און ער האט זיי דערצעה"לט די גאנצע מעשה.

ווי דער יוד האט עס דערהערט,

מ. שווארץ

חנה.

(סקיצע).

חנה איז א מאדיסטקע, האט א אייגענעם מאגאזין פון דאמען־הוטען, ביי איהר ארבייטען אויך עטליכע מיידלעך, וועלכע פערדינען שעהן געלד ביי איהר, דאך איז זי, חנה, נישט צופרידען מיט זיך, עפיס פיהלט זיך זיך אונגליקליך. זי דערמאהנט זיך פאר דער מלחמה, ווי גוט איז איהר דעמאלט געווען, כאטש זי האט נאך דעמאלט ביי יענעם געארבייט, די מייסטערין איהרע איז געווען זייער א שלכטע, און דערצו האט זיך נאך ווייניג געלד פארדינט, דאך איז איהר בעסער געווען ווי היינט. זי דערמאנט זיך איך, וואס פאר א ראלע זי האט דעמאלט געשפילט, ווי די בעסטע יונגעלייט זענען צו איהר אויף די שפיץ נעגעל געקראכען, ביי איהר ליבע גע־בעטען, און זי, חנה, פלעגט זיי אלעמען מיט שטאלץ אפשטויסען, נישט בחינם —טראכט זי, ווען ס׳איז אויסגעקומען ווען ביי א שידוך פלעגען די עלטערען איהר שטענדיג זאגען; אז מען דארף זיך נישט אזוי פיל איינרעדען, און טאקי דערפאר—טראכט זי— האט איהר גאט אזוי געשטראפט...

און אפטמאל נאך שבת, ווען די מיידלעך קימען זונטאג אין דער פריה אין מאגאזין אריין, האלטען זיי אין איין רעדען און דערצעהלען; ווי זיי האבען דעם שבת גוט פערבראכט, ווי זיי זענען געגאנגען מיט יונגע־לייט אין גארטען שפאצירען.

און איינמאל זונטאג, נאך א פערווילונג איז עס געווען, האבען די מיידלעך נישט אויפגעהערט און געהאלטען אין איין רעדען און דערצעהלען, ווי גוט זיי האבען געכטען פערבראכט, און איינע, רוזשע—נאך א יונג מיידעל, א שטיפערקע, האט געהאלטען אין איין ריהמען זיך, ווי יונגע־לייט זענען איהר נאך געלאפען, געוואלט זיך בעקענען מיט איהר, און איהר בלומען געקויפט.

אט אָ! זעהט — ווייזט זי אויף א בלום, וואס איז צו געשטאכען צו איהר בלוזע,—דאס האט מיר א סטודענט געקויפט.

און חנה זיצט איינע אליין אין איהר צימערל, וואס איז מיט א רויטע פארהאנג א דורכגעטיילט פונ׳ם מאגאזין, איז בעשעפטיגט מיט א דורך בלעטערען איינעם א מאדען־זשורנאל, הערט זיך צו אלעם צו, איהר דערקוטשען זייער גאנצער פלאפלעריי.

— אזא גארנישט — טראכט זי ביי זיך, האט אויך שוין יונגע־לייט און סטודענטען, און עפיס א געפיהל פון כעס און נקמה, צוגיסט זיך אין איהר ברוסט, זי הייבט זיך אויף, געהט אריין אין מאגאזין אריין, זוכענדיג זיך עפיס א פריטענזיע, געהט זי צו צו א מיידעל, וועלכע האלט אין מיטען דער בעפסער ארבייס, הייבט זיך אן בייזערן אויף איהר;

— זעה נור וואסערער בלום די האסט צו דעם הוט צוגעפאכט,— און צו א צווייטע ווידער;

— גיב נור א קוק, סארטר באנד די האסט דא אויפגעזעצט, א ודאי — האלט זי זיך אין איין בייזערען.

— מען האלט א גאנצען טאג אין איין

האָט ער דעם חתן געגעבען צוויי פעטש און ער האָט געזאָגט:

„איך בין דער עכטער מחותן און דאָס האָסטו דערוויל פון מיר חתן־מתנות, דו בטלן, דו!"

און ער איז אַריינגעפאַלען אין קרעטשמע און גענומען אויספרעגען, וואָס דאָרט איז געשעהן.

האָט איהם די טאָכטער דערצעהלט, ווי זיי האָבען געמאַכט ליצנות און דער בטלן האָט עס אָנגענומען פאַר אַן׳אמת, מ׳האָט געשטעלט אַ חופה און ער האָט זי מקדש געווען.

דער פאָטער האָט עס דערהערט און ער האָט גענומען שרייען. די מוטער האָט אָנגעהויבען צו וויינען און אין שטוב איז געוואָרען אַ טומעל.

אַריינגעפאַלען. עס קאָן אָבער נאָך ערגער זיין: דער בחור קען זיך נאָך אויפהויבען און אוועק פאַר כ״ט און לאָזען די טאָכטער אַן׳אייביגע עגונה.

דער קרעטשמער איז גראָד נישט קיין עם־הארץ און ווייס אַ דין.

האָט ער זיך מישב געווען, ער וועט מיט בייזען גאָרנישט מאַכען, ער וועט פרובען מיט גוטען.

און ער איז אַרויס און געפונען דעם חתן שטעהן אַ צוטומעלטען אויף דעם זעלבען אָרט. האָט ער גענומען רעדען צו איהם מיט גוטען, אַריינגעבעטען אין הויז, צוגעזאָגט, אַז מצחר וועט איהם קיין בייז נישט געשעהן. דער חתן איז אַריינגעגאַנגען, מ׳האָט איהם געגעבען עסען. נאָך דעם עסען האָט דער קרעטשמער גענומען מיט איהם איינ טענה׳ן, ער זאָל געבען זיין טאָכטער אַ גט און ער וועט איהם דערפאַר געבען צוויי הונדערט גילדען. האָט איהם דער חתן געענטפערט:

„איך וועל אייך זאָגען דעם אמת. איך בין געווען אין מעזריטש ביים מגיד און ער האָט מיר אָנגעזאָגט, איך זאָל טהון דעם ערשטען שידוך, וואָס מ׳וועט מיר אָנשלאָגען. איך האָב געפאָלגט דעם רבי׳ן. עס איז מיר נישט איינגעפאַלען, אַז מ׳זאָל מאַכען אַזאַ ליצנות. אויב איהר ווילט אַ גט, מוזט איהר מיט מיר פאָהרען קיין מעזריטש, און ווי דער רבי וועט הייסען, אַזוי וועל איך טהון".

ווי דער דאָרפסמאַן האָט געהערט דעם ענטפער, איז ער געוואָרען בערוהיגט. האָט אויסגעדרעהט דעם דישעל און געפאָהרען קיין מעזריטש. מיטגענומען די טאָכטער און דעם חתן.

געקומען, האָט דער רבי ר׳ בער געהייסען זיי אַריינלאָזען בעזונדער, צום ערשטען דעם ארענדאַר.

האָט דער ארענדאַר דערצעהלט די גאַנצע מעשה, אויסגעגאָסען זיין גאַנץ ביטער האַרץ און געזאָגט, אַז ער איז גרייט צו געבען דעם בחור אַ הונדערטער, ער זאָל געבען זיין טאָכטער אַ גט.

האָט דער רבי ר׳ בער געזאָגט:

„דו ארענדאַר געה אַרויס און איך וועל אַריינרופען דעם יונגערמאַן און וועל עס איבערשמועסען מיט איהם".

און ער האָט אַריינגערופען דעם יונגערמאַן און האָט פערבראַכט מיט איהם אַ צייט. דערנאָך האָט ער אַריינגערופען דעם ארענדאַר און געזאָגט צו איהם:

„איך האָב איבערגעשמועסט מיט דיין איידעם, און ער זאָגט, אַז דאָס ווייב געפעלט איהם זעהר און ער וויל זי נישט אָפ׳גט׳ן. נאָר אויב דיר געהט אין לעבען, גיב טויזענד רובעל און ער וועט איהר געבען אַ גט, אַנדערש וויל ער נישט. דו דאַרפסט אָבער קיין היזק נישט האָבען. איך האָב פאַר דיר אייפּ׳ן אָרט אַן׳אַנדער שידוך און וועסט קריגען אַ חתן מיט טויזענד רובעל.

איז עס דעם ארענדאַר זעהר געפעלען און ער האָט איינגעלעגט ביים רבי׳ן די טויזענד רובעל, געזאָגט, אַז ער איז גרייט אַלצדינג צו פאָלגען דעם רבי׳ן.

האָט דער רבי ר׳ בער געזאָגט:

„אויב אַזוי, געפעלט מיר דער שידוך זעהר גוט, עס איז דיין טאָכטער׳ס זיווג! דער גאַנצער חסרון איז דאָך געווען, וואָס ער איז געווען אַן׳אָרימאַן, נישט געהאַט קיין גראָשען ביי דער נשמה. אַזוי איז ער דאָך אַ בן־תורה, אַ ירא־שמים און אַ מושלם, איצט איז ער דאָך אַ רייכער חתן מיט טויזענד רובעל. און עס פאַר דיר אַ גלייכער שידוך און איך גיב דיר פאַרל דרשה געשאַנק בנים עוסקים בתורה"

דער ארענדאַר האָט געפאָלגט דעם רבי׳ן ר׳ בער און ביים רבי׳ן האָט מען געמאַכט די פיינע „שבע־ברכות"

אַ פּראָיעקט.

(קליינער פעליעטאָן).

היינט אין דער פריה, ווען כ׳קום אין גאַס אַריין, קומט מיר אַנטקעגען גבריאל מיעחאָווער, המכונה — דער מיעחאָווער פילוסוף און זאַפט מיך אָן: גוט וואָס כ׳האָב דיך געטראָפען! הנה, אַזוי ווי ד׳ביסט דאָך אַ מענש מיט אַ פען אין די האַנד און אַ מחבר אין די גאַזעטען, אשר על כן, כ׳האָב אַ וואונשנעם פּראָיעקט, ווי אַזוי ראַדאָם זאָל אַרויסקריכען פון די בלאָטע און וועלכע זי טאָפּטשעט זיך שוין מעהר ווי 12 יאָהר און פון וועלכער זי קען נישט אַרויסקאַראַבקען זיך און ס׳איז שוין „וכדי בזיון וקצף", דער חילול־השם איז שוין גענוג גרויס.

קודם כל וועל איך אייך פאָרשטעלען ווער איז דאָס אַזוינס גבריאל מיעכאָווער. דאָס איז אַ נידריג יודעל מיט אַ קליין שוואַרץ בערדעל, מיט אַ פּאָר קלוגע חיטרע אויגען, אַ מיילעכעל אויף שרויפען, ווען מ׳דאַרף פערקריטשעט ער מיט אַ אייגעל. דאָס יודעל טראָגט זומער און ווינטער אַ פּאָר טיפע שטיוועל, אויסגעבעט מיט וואַיליק. געהען געהט עס זיך פּאַמעליך, געלאַסען, מיושב׳דיג, זאָל אפילו פּאַרקומען אין גאַס ווייס איך וואָס — אַ שריפה, אַ אָבלאַווע, אַ באַנדיטען־אָנפאַל, אָדער אַן אַנדעל געשעהעניש ר״ל. זיינע ווערטלעך זענען אַ שם דבר אין גאַס, בפרט אַז ווי בעהאַוסט איז ער געהיימראַט פון אַ בעוואוסטען היגען פּרעזעס און ווייסט אַלע הינטער־קוליסען סודות. אלזא כ׳האָב מיך מיט איהם אָנידערגעזעצט, צוגעבויגען דאָס אויער און ער האָט אָנגעהויבען בזה הלשון:

פערצייכענט, איידער ס איז אויפגעקומען די קאַסע—חאָריך (קראַנקען־קאַסע), וואו מ׳פּאַקט אַריין אַלע דאָקטוירים קאָליקעס און שלימזל׳ען - וואָס זשע האָט געקאָסט טוען אַ יונגער דאָקטאָר, וואָס האָט נישט געהאַט קיין פּראַקטיק און ס׳איז איהם אויסגעקוכען פּשוט צו שטאַרבען פאַר הונגער? האָט

רעדען, כאָטש דערנאָך טהוט איהר אפילו גוט באַנג, זי ווייס גאַנץ גוט אַז דאָס באַנד, אָדער די בלום, פּאַסען גראָדע גוט צו דעם הוט. אָפטמאָל, ווען די מיידלעך געהען אַהיים מיטאָגעסען, און חנה בלייבט איינע אַליין איבער אין מאַגאַזין, בעפאַלט איהר אַ מרה שחורה, און שלעכטע געדאַנקען הויבען זיך אָן פּלאָנטערען ביי איהר אין מוח, זי נעמט לעזען אַ ביך, וואָס ליגט פּונקט אויפ׳ן טיש, ראָמאַנען האָט זי שטענדיג ליב געהאַט צו לעזען, זי פלעגט זיך דאַן שטאַרק פיהלען, לעזענדיג ווי די העלדען פלעגען זיך שיסען, אָדער סמ׳ען ווען די געליבטע האָבען זיי ענטזאָגט, — אָבער אַ ליגען טראַכט זי, אַט די אַלע ראָמאַנען, דאָס האָבען נור די שרייבערלעך אַזוי שעהן געשילדערט, זי לעגט אַוועק דאָס בוך, קען מעהר נישט לעזען, זי געהט צו צום שפּיגעל, וואָס שטעהט איבערנאָן ביי דער וואַנד, מאַכט זיך די פריזורע אין אָרדנונג, אַ קאַלטער שוידער געהט איהר דורכ׳ן לייב דורך, ווען זי דערזעהט די צוויי טיפע קנייטשען, וואָס שניידען וואָס אַמאָהל טיפער אַריין אַרום ביי די ווינקלען־ליפּען, און די דינע בלויע אָדערלעך אַרום איהרע אויגען, און עפּיס דאַכט זיך איהר, ווי די נאָז איז ביי איהר עפּיס ווי לענגער געוואָרען, און אַ מאָדנער געדאַנק פאַלט איהר פלוצים איין;

—זי וויל וויסען גענוי ווי אַלט זי איז.

—ניינענצוואַנציג, אָדער דרייסיג? רעכענט זי, נור מעהר ווי דרייסיג זיכער נישט... און זי דערמאָנט זיך שרה, איהרס אַ געוועזענע חבר׳טע, פלעגען געהן ביידע שטענדיג שפּאַצירען, האָט שוין לאַנג חתונה געהאַט, האָט שוין צוויי קינדערלעך, לעבט זיך גליקליך מיט איהר מאַן, זי געדענקט נאָך אפילו ווי זי, חנה, פלעגט פון איהר אָבלאַכען ווייל זי איז איינגעגאַנגען אויפן שידוך, ווייל איהר מאַן, נאָך אַלס חתן, פלעגט שטענדיג געהן אין אַ פּאַפּירענעם קראַגען, און נישט העפליך געגריסט מיט׳ן הוט, און היינט ווען זי דערזעהט זיי ביידען געהן אין גאַס שפּאַצירען, מוז זי זיי פאַר חרפּה אויסמיידען, נישט קומען זיי אונטער די אויגען.

אַזוי שטעהט זי אַ לאַנגע צייט ביים שפּיגעל און מיט׳ן קאָפּ, קעמט זי יעדערס מאָהל די האָר, דאָ אויף רעכטס, דאָ אויף לינקס, וויל מיט׳ן קאָם איהר אַלטקייט פערקעמען... און מיט געוואַלד איהר יוגענד צוריק כאַפּען... און דער שפּיגעל ווי אַ להכעיס׳ניק שטעהט, גלאָצט איהר גלייך אין די אויגען אַריין, און ווייזט איהר יעדער׳ס קנייטשעל פון פּנים, יעדען שטריך פון אַלטקייט... און זי, חנה, פיהלט זיך בעליידיגט און איהר דאַכט זיך אויס, ווי אַלץ דאָ אַרום וואָס געפינט זיך אין מאַגאַזין האָבען אַלע איהרע געדאַנקען אויפגעכאַפּט... ווייסען אַלע איהרע סודות, און לאַכען פון איהר... אין איהר שמעלט זיך פאַר; ווי אפילו די ליידיגע שאַכטלעך פון הוטען, וואָס זענען זיך די גאַנצע צייט רוהיג געלעגען אויף די הילצערנע פּאָליצעס, וואָלטען אויך מיילער אויפגעמאַכט און איהר אויסגעלאַכט...

קומט נאָך מיטאָג, ווען די מיידלעך קומען צוריק אין מאַגאַזין אַריין, זיצט חנה, אַ פערחלומ׳טע, אַ בעטריבטע, קוקט זיך טרויריג אומעטום אַרום, אַזוי ווי זי וואָלט וועלען בעשווערען די אַלע זאַכען, וואָס געפינען זיך אין מאַגאַזין, זיי זאָלען פאַר קיינעם די הוט סודות נישט דערצעהלען...

קעלץ.

ב. ב.

ער נאך גרויס מיה און פראטעקציע זיך קוים אריינגעדרעהט אלס פאבריט-שנער דאקטאר. אזא דאקטאר איז זעלבסטפערשטענדליך נישט געווען קיין ג״ויסער יחסן און איבערקלויבער און האט געמוזט לויפען אין אלע לעכער, וואו מ׳האט׳ן נאר גערופען: א קאנע מאכען, באנקעס האקען, א צאהן רייסען, א מאהל ביי א מקשה לילד, צו-העלפען דער אקושערקע, א מאהל טאקי דעם דירעקטאר אויסשניידען די היהנער־אויגען, אדער איהם אויסשמירען מיט פראנצוסקע טערפענטין, אז יענער האט זיך פערקיהלט, אדער גאר בשפת הדחק דעם מייסטער אבראזירען.

אקעגען וואס מיין איך דאס, כ׳מיין א קעגען דעם ענין-קעסטענבערג, ווי ס׳איז בעוואוסט זענען דאך זיינע לייט, א פאר פאבריקאנטען און זייערע נאכשלעפערס, היינט זעצ פאר וואס ואלען די דאזיגע לייט, וועלכע שטע-הען פאר איהם שטאל און אייזען, טא-קי איהם נישט מאכען פאר אנ׳אייגע-נעם פאבריטשנעם רב. די פונקציעס זיינע — למשל, קענען זיין ממש אין לשער: ציצית אנמאכען ביי די טליתים ביי די יעניגע, וועלכע זענען זיך נוהג צו דאווענען איין מאל אין יאהר — און יום כפור, מסדר קדושין-זיין. אויסלערנען תפילין-לייגען די בחורים חאטש איינמאל צום בר־מצוה ווערען, לערנען די ברכות צום כפר די יוגענד פון „רעליגעזען פראנט" וואס האט זיי-נער צייט פערנומען דעם אויבען-אן אין „קארפא" און איז זיך נאך היינט אייך מוסר נפש פאר איהם, צורעגירען מיט די מצוות אויף א ברית, סנדק-אבות, פדיון הבן, ארויסגעבען א היתר פאר די איסטניסים. פון זיין עדה צו מעגען עסען אין יום כפור. ספעציעל ווידער פאר די פרומערע - פסק׳ענען שאלות, און אזוי וועט די מאדאם, למשל, זאגען צו דער שיקסע: אידזש דא פאבריטשנעגא ראבינא אי ניעך אן טשי פאסקודזשי פיטאניע, (גער צום פאבריטשנעם רב און זאל ער דיר פסק׳ענען, א שאלה) אדער אין ערב יום כפור: לעטש נא דא פאבריטשנעגא, ניעך משידזשע טלוקאטש געפארעס ז׳יאנקעם אי זאשיאן. (לויף אריבער צום פאבריטשנעם און זאל ער קומען שלאגען כפרות מיט יאגעקען און זא-שיען) טאמער, חלילה, וועט לאחר מאה-ועשרים ווער פון דער עדה נסתלק ווערען, דא וועט ער אנפיהרען מיט דער טהרה, האלטען א פיינעם הספד, אויסלערנען די זוהן קדיש־זאגען, א טייל אפילו אויסשרייבען דעם קדיש מיט לאטיינישע בוכשטאבען, מאכען א אל מלא רחמים א. ז. וו. א. ז. וו.

ס׳פערשטעהט זיך אזא עדה וועט מיזען זיין א שטרענג אבגעשלאסענע, וועט אפילו האבען א אייגענע גמינע— און דאזארעס וועט נישט זיין קיין מניעה — די פאבריטשנע עדה וועט אפילו האבען אייגענע שוחטים, פאר די, נאמירלעך, וואס זענען נישט יוצא מיט מארישקעס שחיטה (דקות) און מיט סיטשעק׳ס (גסות). מ׳וועט אויך מוזען ארבייטען די טהרת הגזע פון דער פאבריטשנע עדה, ס׳זאל זיך חלילה, נישט אריינחאפען קיין פרעמד בלוט, און צו דעם צוועק וועט מען מוזען איינפיהרען א איסור חתון מיט די רעשט יודען, וואס לייקענען אין „איהם", אזא מין בזונדערע גמינע וועט אויך האבען א קאלאסאלע אלגע-מיינע מלוכה׳שע בעדייטונג - די מלוכה וועט אזוי ארום לייכט געוואהר ווערען ווער ס׳זענען די לאיאלע בירגער און ווער די „אנטיפאנסטוואויצעס".

הקיצור, אזוי ארום וועט עס שוין נעמען איינמאל א כוף צו דער מחלוקה און שלום על ישראל. עד כאן לשונו פון דעם מיעחאווער פילאזאף.

כ׳בין דא מופר ומודעה, אז דער פראיעקט שטאמט נישט פון מיר און כ׳בין דער-מיט אויסען צוויי זאכען: ערשטענס מיין איך דערמיט, וואס כ׳בין א מביא דבר בשם אומרו צו ברענגען די גאולה, אויב נישט פאר דער גאנצער וועלט, איז חאטש פאר אונזער שטאדט, והשנית היות כ׳האב שוין נישט קיין כח אויס-צוהאלטען די שלעק מיט די קלעפ, וואס שיטען זיך אויף מיר אלס האנא-ראריום נאך יעדען מיינעם, אדער פרעמדען פעליעטאן.

און אזוי ווי כ׳האב מורא, טאמער חלילה, וועט זיך ווידער ווער האבען געטראפען און בעליידיגען, על כן ווייז איך אייך אן דעם פראיעקט-געבער און ווצמען עס וועט געהערען דער פאטענט פון דער ערפינדונג, אויב עס וועט זיך בעהשי״ת איינגעבען, און וועמען גלייכ-צייטיג עס דארף אויך געהערען דער האנאראריום.

אלזא רבותי, די זאך איז גרייט, דעקלארירט איין אין דער נייער גמי-נע פון „רוב מנין ורוב בנין".

יודל בטחר.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

פאר וואס רעאגירען נישט די יודישע ראטמענער? קאנטראל פון דער כסטא-ראסטהא אין דער גמינע.

ווי בעוואוסט זענען ביי דער קא-נאליזאציע-ארבייט אין שטאדט געווען בעשעפטיגט א גרעסערע צאהל יודען. זייט אבער ס׳זענען אנגעקומען די פרעסט האט די „אולען" רעדוצירט איבער 70% פון דער אלגעמיינער צאהל ארבייטער, צווישען וועלכע ס׳זע-נען אויך אבגעזאגט געווארען אלע יודען. ביים היינטיגען טאג זענען ביי דער קאנאליזאציע בעשעפטיגט איבער 200 ארבייטער און נאך גרויס מיה און השתדלנות׳ען זענען צווישען זיי אנ-גענומען געווארען קוים 6 יודען. דע-דיבער איז א חוב פון די יודישע ראט-מענער, זיי זאלען אינטערווענירען ביים פרעזידענט, ביי דער „אולען" אין דער פערמיטלונג׳ס-ביורא פאר ארבייט און זיך בעמיהען, אז ס׳זאלען אנגענומען ווערען חאטש עטליכע צעהנדליג יודען פון די, וועלכע האבען שוין געארבייט חדשים לאנג ביי דער קאנאליזאציע.

ברייטער וועגען דעם ענין — אין נאהנטסטען נומער.

שוין עטליכע טעג, ווי אין דער יו-דישער גמינע ווערט דורכגעפיהרט א קאנטראל פון צוויי סטאראסטווא בע-אמטע איבער דער גמינע-טהעטיגקייט פון יאהר 1925.

זוהן ערמארדען דעם אייגענעם טאטען.

אין דארף ראדאטש, נישט ווייט פון ראדאם, האט געוואהנט דער 60 יאהריגע פויער וועסאלאווסקי אדאם מיט זיינע 3 זוהן: לוקאש, פיאטר און פראנציששעק. מיט א געוויסע צייט צו-ריק האט דער אלטער פאטער זייערער ערהאלטען א ידיעה וועגען א ירושה וועלכע האט אפנים, בעסער געשמעקט די זוהן, אז עס זאל אריינפאלען אין זייערע הענד און נישט צום טאטען.

כדי צו דערגרייכען זייער ציעל האבען די זוהן, לוקאש און פיאטר אבגערעדט, איינעם א געוויסען יוזעף אפאלא ער זאל ערמארדען זייער פא-טער און דעם ברודער פראנציששעק.

אויף דער נאכט פון 3 אויפ׳ן 4 לו-טי, איז דער געפלאנטער מארד אויס-געפירט געווארן. אויף די ביקסען-שא-סען וואס האבען זיך געטראגען פון וועסלאווסקי׳ס חאטע, זענען זיך אנגע-לאפען די נאכט סטרוזשעס, וועלכע, האבען נאר בלויז געטראפען די טויד-טע קערפערס פון די ערמארדעטע.

אויפ׳ן ארט פון דער געשעהניש איז אנגעקומען דער לייטער פון דער ראדאמער עקספאזיטור, ה׳ קארדאשע-וויטש צוזאמען מיט׳ן אויספארשונג׳ס-

פון סוחרים = פעראיין.

דער סוחרים - פעראיין אין ראדאם, מאכט בעקאנט דאס דער טערמין פון אנגעבען „זעזנאניעס" פון אומזאץ פון דעם 2 האלבען יאהר 1925 איז ביז דעם 15 פעברואר ד. י.

„זעזנאניעס" דארפען אבגעגעבען די 1 און 2 האנדעל׳ס-קאטעגאריעס און ביז די 5 פאבריק אונטערנעהמונגען.

די 3 אן, 4 ווי אויך פון 6 ביז 8 קאטעגאריעס קענען אויך אנגעבען „זעזנאניעס", זיי זענען אבער נישט מחויב.

„זעזנאניעס" בעקומט מען אומזיסט אין סעקרעטאריאט פון סוחרים-פער-איין.

דער טערמין פון אנגעבען „זעזנאנ-יעס" פון איינקומס-שטייער פאר דעם יאהר 1925 איז ביז דעם 1 מערץ. זעזנאניעס בעקומט מען אין סעקרע-טאריאט. גענוי אינפארמאציעס ער-טיילט אומזיסט דער סעקרעטאריאט.

פון דער ציוניסטישע ארגאניזאציע אין ראדאם.

שבת דעם 13/2 ד. י. אום $6^1/_2$ אווענד פינקטליך, וועט פארקומען אין אייגענעם לאקאל (לובעלסקא 25) די יעהרליכע אלגעמיינע מיטגלידער פער-זאמלונג מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג 1) ערעפנונג 3) וואהלען פון א פרע-זידיום 3) בעריכטען: א) ארגאניזאציע ב) פינאנס-קאמיסיע ג) קולטור קאמיס-יע ד) ביבליאטעק ה) קהלה ו) שטאדט-ראט ז) פאלעסטינא-אמט ח) קרן-קימת ט) קרן היסוד י) העברעאישע אוניווער-זיטעט. 4) דיסקוסיעס איבער׳ן בעריכט 5) די ריכט-ליניען פון אונזער ווייטער-דיגע ארבייט (רעפעראט) 6) רעזאלוצ-יעס 7) וואהלען פון א קאמיטעט 8) פרייע פארשלאגען —

א ריינטריט נור פאר מיטגלידער, וואס האבען רעגולירט דעם מיטגליד׳ס אב-צאהל לכל ה ח ת ביז׳ן 1 יאנואר 1926. —

ריכטער. —

די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז דער מארד איז בעגאנגען געווארען מ'ס'ן צוועק אויסצופיהרען א רויבעריי, און אז דער זוהן פיאטר איז געוועזען אין דער זעלבער צייט אין שטאהל. דער זוהן פערענטפערט זיך, אז ער איז געשלאפען און ער האט גארנישט געהערט. ביידע ברודער און דער דריטער, אבאלא, זענען ארעסטירט און אבגעפיהרט געווארען אין היגען קרימינאל. ס'איז מעגליך, אז די מערדער זאלען געשטעלט ווערען פאר א שטאנד-געריכט.

זיצונג אין קהלה-ראט.

די לעצטע זיצונג פון קהלה-ראט האט זיך אויסגעצייכענט דערמיט, וואס דער פארזיצענדער ה' פרענקעל האט, בעת די בעהאנדעלטע ענינים, זיך דאס ערשטע מאהל בענוצט פריהער מיט דער העברעאישער און דערנאך מיט דער יודישער שפראך. ה' פרענקעל דערמאנט, אז דער דאזיגער מאמענט, ווען ס'זענען געקומען די מעגליכקייטען צו בענוצען די אייגענע שפראכען, זאל דיענען אלס צייכען פון דערנעהנטערונג צווישען די גמינע-גרופען.

דערנאך איז דער ראט מודיע, דאס אויפ'ן ארט פון די רעזיגנירטע ראטמענער משה ראטענבערג און חיים נייטמאן געהען אריין משה האמערשטיין אין אה"ן יוסף לעווין.

דער פארזיצענדער ה' פרענקעל מעלדעט, אז די ראדאמער יודען קארמאן און ראראכסקי האבען פון אמעריקא איבערגעשיקט אויף זיין האנד 500 דאלאר פאר ארימע ראדאמער יודען, כדי דאס געלד זאל זיך געפונען אונטער א געהעריגע אויפזיכט גיעט עס ה' פרענקעל איבער אין רשות פון דער גמינע.

אויף דער זעלבער זיצונג ווערט אויך בעשלאסען, אז דער קאנקורס אויף א רב בלייבט ווייטער אין קראפט, בלויז די רב-קאמיסיע ווערט דעקאמפלעטירט און אויפ'ן ארט פון משה ראטענבערג געהט אריין אברהם רוסמאן, ה' איידעלבוים ערקלערט, אז ער רעזערווירט זיך א ארט אין דער קאמיסיע.

ס'ווערט פארגעליינט דער רעכנונג'ס-בעריכט אויפ'ן יאהר 1925, אבער דער ראט האלט זיך אב, לויט דעם פארשלאג פון ה' קויפמאן, איהם צו בעשטעטיגען, ביידען די רעוויזיאנס קאמיסיע וועט פריהער נישט דורכפיהרען א קאנטראל און איהם בעשטעטיגען, דער צוזאמענשטעל פון דער רעוויזיאנס קאמיסיע בעשטעהט פון: איידעלבוים, האמערשטיין און הארוויץ.

אויף דער זעלבער זיצונג איז אויך ארומגערעדט געווארען וועגען דרינגענדער הילף פאר ארבייטסלאזע. ס'ווערט געמאלדען, אז די גמינע—פערוואלטונג האט בעשלאסען די דאזיגע הילפס אקציע צו רעאליזירען אין דער פארם פון טיילען פראדוקטען דורך דער פערמיטלונג פון היגע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, און דורך פערטיילען שטיצע פאר בכבוד'ע אויפ'ן זעלבען אופן, וואס מתן בסתר. ה' איידעלבוים איז פאר געלד־שטיצע. ה' לאגגער זאגט זיך ארויס פאר געבען אהנפראצענטיגע הלוואות. ביידע פארשלאגען ווערען בעטראכט פאר נישט אויספיהרבאר צוליב געלד—מאנגעל.

פאר דער הילפס־אקציע ווערט בעשלאסען פארלויפיג צו אסיגנירען 3000 זלאטעס ביז א ווייטערדיגע גענויער אויסרעכנונג וויפיל עס דארף קאסטען.

דער פרעזעס פון דער פערוואלטונג ה' קעניגסבערג טראגט אריין א פארשלאג אום צו פערשנעלערען דאס צונויפשטעלען דעם בודזשעט אויפ'ן 1926, וואס עס פאדערט די אויפזיכט'ס-מאכט, ווי אויך דער אינטערעס פון דער גמינע, זאל אנשטאט די פינאנס־קאמיסיע, ארבייטען פארשטעהער פון די פראקציעס, וועלכע זאלען אויפ'ן יסוד פון אינסטרוקציעס פון זייער פראקציע באלד פערשטענדיגען זיך וועגען דער צוזאמענשטעל פון בודזשעט, כדי, אזוי ארום אויסמיידען רייבונגען אויפ'ן פלענום. ס'ווערט בעשלאסען, אז די פינאנס-קאמיסיע, אין וועלכע עס זענען פערטרעטען אלע פראקציעס זאל ווייטער זיין טהעטיג און די פארשטעהער זאלען ווירקען אין זין פון די אונסטרוקציעס פון זייערע פראקציעס.

א בריף אין רעדאקציע.

ג. ה' רעדאקטאר!

ערלויבט אונז צו פערעפענטליכען פאלגענדע שורות: מיר זענען מודיע דעד עפענטליכקייט און איבערהויפט די יודישע כלל-טהוער, דאזארעס און ראטמענער וועגען א ענין, אויף וועלכען עס ברו'ך אונבעדינגט רעאגירט ווערען.

ווי בעוויסט עגזיסטירט ביים מאגיסטראט אן 'ארעסט-הויז (Arest Miejski) וואו ס'זיצען על פי רוב סוחרים, בעלי־בתים פאר פערשידענע אדמיניסטראטיווע שטראפען, דהיינו: ווי פאר אנטיסאניטארע אויפפיהרונגען, אדער פאר צומאכען שפעט די געוועלבער א.ז.וו. אין זעלבען ארעסט זיצען אויך גאסען-סקאנדאליסטען, שיכורים, קארטען-שפילער און סתם פערדעכטיגע פערזאנען. די לעצטע אויסגערעכענטע פיהלען זיך אין זעלבען ארעסט פאר גאנצע בעלי־הבתים און זיי טהוען אן צרות די ארעסטירטע פון דער סוחרישער און בעלי-בתי'שער קלאס. מיר אונטערגעשריבענע קענען עדות זאגען אויף פיל אזעלכע פאלען, וואס די דאזיגע שיכורים און גאסען-סקאנדאליסטען ערלויבען זיך אויסצופיהרען ווילדע מעשים ווי: שלאגען מכות רוצח, גיסען וואסער, געלד פאדערען און נישט לאזען שלאפען ביינאכט דעם אנשטענדיגען און רוהיגען סוחר, אדער בעל-בית וואס דארף אנקומען א מאל טעג שטראף. ס'איז פשוט נישט צו פערנעמען און דעם יעניגען, וואס קומט איהם אויס צו זיצען דארט א לענגערע צייט איז עס נישט צו פערטראגען. אויף די געוואלדען פון די געשלאגענע בלייבען די סטרוזשעס, וואס היטען דעם ארעסט, אנטשוויגען, זעלטען-ווען זיי קומען אריין, און אויך דאן בלייבען זיי פאסיוו. ס'איז דעריבער א חוב פון אלע יודישע כלל-טהוער און צומיינסט פון די יודישע ראטמענער, זיי זאלען זיך ווענדען צו דער שטאדט-פערוואלטונג ביים מאגיסטראט און וועגען דעם פערפיהרען א גענויע אויספארשונג. מען דארף נעמען אין אכט, אז אין דער היינטיגער קריטישער צייט קומט אויס צווישען אין זעלבען ארעסט די אנשטענדיגסטע און ארענטליכסטע מענשען, וועלכע זענען נישט אין שטאנד אויסצוצאהלען דעם ארעסט אויף געלד-שטראף.

לעבענדיגער, קופערבאנד, מלך וזייט, ש. ראקאטש, ברוך זילבערבערג, מענדיל זיידע.

פון ראדאמער ארץ-ישראל-אמט.

„מכתבי המלצה".

פאר פאלגענדע פערזאנען זענען דערהאלטען געווארען מכתבי המלצה'ס 1) רובמאן אלטה 2) רובמאן פריידה 3) מעלכיאר ראזאליא 4) בילאנדער פייגע 5) קעסטענבערג אסתר 6) סאלאנאוויץ בתיה.

די אלע דערמאנטע ווערען אויפגעפאדערט צו מעלדען זיך אין סעקרעטאריאט פון ארץ ישראל-אמט (לובעלסקא 25) פון 11–2 נ. מ.

מיר בעמערקען, אז דער לעצטער טערמין אויף צוזשטעלען זיך צו דער ענגלישער קאנטראל איז ביז'ן 1-טען מערץ ד. י.

ד ר י ש ו ת

אלע אונטען דערמאנטע פערזאנען, פאר וועלכע ס'זענען דערהאלטען געווארען אויספאדערונגען, ווערען אויפגעפאדערט צו-צושטעלען זיך אין ביורא פון ראדאמער פאלעסטינא-אמט (לובעלסקא 25) פון 11—2 נ. מ.

ה"ה יודקיעוויץ אברהם, בירענבוים פישעל — קאזיעניצקא 13 3) זיידמאן מנשה (נאוואגראדזקא 19) 4) קופערבערג מתתיהו 5) זילבערבערג אברהם (וואל 57) 6) גראסמעלד שרה (קאזיעניצקא 4) 7) בארענשטיין אברהם 8) זילבערבערג איטא פעריל 9) ווייסמאן שמשון, פייגה רחל 10) אקערמאן אבא (ווארשאווסקא 2) 11) ריכטמאן געלא (סקארישעווסקא 10)

המשרד הא"י הרדומי.

ציהונג פון לאטעריע לטובת די ארימע קינדער פון תלמוד-תורה.

קומענדיגען זונטאג קומט פאר די ציהונג פון דער לאטעריע לטובת די ארימע קינדער פון דער תלמוד-תורה.

די לאטעריע ווערט דורכגעפיהרט דורך די אנגעזעהענסטע פרויען, וועלכע גיבען אוועק פיל מיה, כדי אביסעל צו בעקליידען די ארימע קינדער.

די ציהונג קומט פאר אין לאקאל פון דער תלמוד תורה אין די שעה'ן פון 7 — 8 אוונד.

פון דער פעראייניגטער נ. פ. קאמיסיע אין ראדאם.

די גרעסטע פושקעס בעת דער לעצטער הרקה (שבט)

1) מ. ל. פישמאן, קילינסקא 9 10.00
2) קאפיל כ"ץ, פאדיאזדאבא 12 7.50
3) ל. פרידמאן סקארשעווסקא 31. 6.25
4) דור סאווא מלעצנא 5. — 6.00
5) יוסף סאנדעל „מיכאלוב" 5.50

זונטאג אין מאנטאג א' וב' דר"ח אדר קומט פאר די ווייטערדיגע הרקה וועלכע פושקעס וועלען זיך היינט אויסצייכענען? קיין איין פושקע טאר נישט זיין לעדיג!

פאדערט ביי די דעלעגאטען (אויסליידיגער) ל ע ג י ט י מ א צ י ע ס!

קעלצער אבטיילונג.

משה לעבענשטיין.

סוראגאטע.

(עטליכע ווערטער וועגען די ניי-געוועהלטע קהלות)

(דער קעלצער קהלה געווידמעט)

2.

ווען ס'זענען פארגעקומען די וואהלען צו די קהלות זענען מיר, וואס גלויבען אין די שאפענדע כחות פון פאלק, געווען זיכער, דאס ס'זענען אוועק די צייטען פון גבאות און פון די „שטאדט" אפוטרופסים מיט די גראשצדיגע השגות, וועלכע האבען נור געהאט איין אויפגאבע: צו היטען די אייגענע טייסטער'ס און אז די ניי-אויסגעוועהלטע דאזארעס וועלען זיין מענשען מיט'ן ברייטען פערנעהם, מיט'ן גרויסען שוואונג, וועלכע פערשטעהען די גרויסע אויפגאבען, וואס ליגען אויף זיי און אז זיי וועלען זיך בעמיהען אין די אלע אנגעוועהטאגטע פראגען פון אונזער לעבען עפעס ממשות'דיגעס צו טהון...

מיר האבען געהאפט, דאס אונזערע ניי-געוועהלטע דאזארעס פערשטעהען דאס נישט מיט קיין כבודים האט מען זיי געוואלט, ארויסשטעלענדיג זייערע קאנדידאטורען, מהנה זיין, נור אז מיר האבען געמיינט, דאס זיי בעגרייפען די פעראנטווארטליכקייט דאפון און אז זיי וועלען זיך בעמיהען, אז די קהלה זאל ווערען די לעבעדיגע פערטרעטערין פון די יודישע אינטערעסען און אז זי וועט בעפרידיגען אלע אונזערע נויטען און בעדערפענישען.

עס איז אפילו שוין לאנג בעוואוסט, אז די גאנצע געזעלשאפטליכע ענערגיע ביי אונז געהט מעהרסטענס אוועק אויף נעגעגזייטיגען בעקעמפען זיך, אז מיר זענען גרויסע בריות אויף צו קעמפען, אבער נישט צו שאפען עפעס פאזיטיוועס און פונדעסטוועגען זענען מיר געווען אזוי נאאיוו צו גלויבען, דאס אונזערע „אויסדערוועהלטע" וועלען פערשטעהן די וויכטיגקייט פון א זעלבסשטענדיגען לעבען, פאר וועלכען ס'איז יאהרען לאנג געקעמפט געווארען און וועלען וויסען צו שיינען דעם בנין. אויף וועלכען מ'האט אזוי פיל האפנונג און די יודישע קרייזען געלעגט און — דארום האט יעדער, וועמען ס'איז ליב און טהייער אונזער צוקונפט, געהאלפען בעת די וואהלען מיט וואס ער אנז נור אומשטאנד געווען.

נור—ווען מ'קוקט זיך צו צו דעם וואס ס'קומט פאר אין אונזערע ניי-געוועהלטע קהלות, צו די געשעהנישען און דער לאדזער קהלה, וועלכע איז נישט א בת-יחידה ביי אונז און מיר מאכען דעם סך הכל פון דעם, וואס זיי האבען במשך פונ'ם יאהר אויפגעטהון, מוז מען מודה זיין, דאס מיר זענען נאך, ליידער, נישט ראוי צו א זעלבסשטענדיגען לעבען, אז אונזערע דאזארעס האבען גארנישט געלערנט און גארנישט פערגעסען און אז די די גרעסטע סכנה פאר דער יודישע קהלה, שטאמט דאך, בעוונותינו הרבים, פון אינוועניג...

איך ווייס פאראויס, אז אונזערע דאזארעס וועלען נישט נתפעל ווערען דערפון און וועלען ווייטער פארטזעצען זייער קליינקעפלדיגע „פאליטיק", נור איך מיין, אז מ'טאר זיך נישט גלייכגילטיג צו קוקען, ווי דער אנהויב פון אונזער נאציאנאלער אוטאנאמיע, וועלכער איז אויסגעקעמפט געווארען מיט גרויסע אנשטרענגונגען און כח-ת—פערשווענדונג, געהט לאבוד און אז ס'וואלט שוין געווען די העכסטע צייט, אז די „קאלא" אלס די העכסטע רעפרעזענטאנץ פון פוילישען אידענטום, זאל רופען ווי אמשנעלסטען א צוזאמענפאהר פון די קהלות, אויף וועלכען ס'זאל אונזערע דאזארעס געגעבען ווערען א לעקציע וועגען די אויפגאבען פון די קהלות, כדי זיי זאלען זיין אמת'ע פאלק'ס—קהלות און נישט קיין - סוראגאטען...

אונערהערטער פאל.

דעם פערגאנגענעם שבת 4 א זייגער נאך מיטאג בעת אונזער מיטארבייטער, ה' שווארץ, איז אדורכגעגאנגען די שיענקעוויטש—גאס איז אויף איהם אנגעפאלען, אויף א הוליגאנישען אויפ'ן דער ה' י. גאלדשיידער, וועלכער האט זיך, ווי עס ווייזט אויס, געפיהלט געטראפען פון דעם ארטיקעל „מייז" וואס איז געווארען געדרוקט און לעצטען נומער „ראדאמער-קעלצער לעבען". און א געהויבען איהם שלאגען, ס'איז אנגעקומען פאליציי, וועל-

פאפולאריסטען צוליב א פאטש און „גרויסע מענשען" וואס רעכענען זיך נישט מיט דער עפענטליכקייט.

ווי עס ווייזט אויס ווערט קעלץ א שטאדט. זי הייבט זיך אן אויסגלייכען מיט אונזער רעזידענץ ווארשא. אין ווארשא באקומט סטרוינסקי פעטש פון פערזאנען, וועלכע נעמען זיך אן דעם כבוד פון פילסודסקי און אין קעלץ פאטשט אויך כביכול א „גרויסער" להבדיל דעם שרייבער פון ארטיקעל „מייז". דעם פאטשער האט זיך פארגעשטעלט, אז אונטער דעם קעפיל „מייז" מיינט מען נישט קיין אנדערען נאר „איהם"... נאר ווי ס'ווייזט אויס האט דער געעהרטער פאטשער, וואס דרייט זיך ארום אין דער שטאדט, ווי א אנגעבלאזענע אינדעטשקע, געהאט דערביי א גאנץ אנדערען ציעל: אזוי ווי דאס „ראדאמער קעלצער לעבען" וויל בשום אופ'ן נישט דרוקען זיין נאמען האט ער געוואלט ווייזען, אז וועלכע דיגע, צי נישט, וועט זי מוזען זיין נאמען דערמאנען אין ווי אזוי מאכט מען דאס? דאס איז א קלייניגקייט, מען טרעפט דעם „שרייבער" ה' ש. אויף דער קאלעיאווע-גאס, דוקא שבת, שבת נ. מ. ווען די בעוועגונג איז זעהר גרויס און מ'גיט איהם א פאטש און דעמאלס וועט די צייטונג מוזען זיין נאמען מזכיר זיין, אנדערש קאן מען דאס נישט פארשטיין... ס'איז דאך טאקי א אונערהערטע זאך. יאהרען לאנג שטייען שוין אט די „קאך לעפעל" און שטייען נאך ווייטער ביים רודער. פון וועלכע ס'איז נאר געזעלשאפט, קיינער האט נישט געהאט די העזה אריינצושטעקען די נאז, אדער צו קאנטראלירען זייער טעטיגקייט. ס'איז דארט געווען אזא מחיה, פשוט א גן עדן, און פלוצלינג קומט עפעס צו גיין א צייטונג, דאס „ראדאמער-קעלצער לעבען" און עפיס א שרייבער'ל און מ'הייבט אן אריינקריכען, חוקר ודורש זיין די טעטיגקייט פון די הערדען און שטערען די אידיליע, וואס האט דארט געהערשט יאהרען לאנג. הא! טאקי א חוצפה! אבער די ה"ה ווילען גאר נישט וויסען, אז מיר לעבען היינט אין גאנץ אנדערע צייטען, ווען די געזעלשאפטליכע ארבייט מוז שטיין אונטער א קאנטראל און מ'מוז צו-נעמען קריטיק, מעג זי זיין אנגענעם, אדער נישט; פון א „גרויסען" אדער פון א קליינעם „שרייבער"...

די „גדולים" אבער פון אונזער וואיעוואודזטווא—שטאדט ווילען נישט פארגעסען אין די אלטע צארישע צייטען און ווילען זיך בשום אופן נישט אונטערווארפען אונטער דער געזעלשאפטליכער קאנטראל, און אז ס'קימט צו גיין א יונגערמאן, דוקא א ציוניסט, וועלכער איז דורכ'ן קעלצער געריכט פער'משפט געווארען אויף א חודש ארעסט פאר אגיטירען בשעת די קהלה-וואהלען פאר א געוויסע ליסטע און שרייבט א ארטיקעל א. נ. „סוראגאטען" אנווייזענדיג דערביי, וואס כמעט א מערהייט פון אלע וועהלער האבען געהאט בנוגע דער נייער קהלה, געפעלט דאס נישט און מ'שרייבט באך א בריעף אין רעדאקציע, אז מ'זאל מעהר נישט דריקען די ארטיקלען א. נ. „סוראגאטען". וואס זאל דאס הייסען? קעהרען מיר זיך נישט א מאל צוריק צו די אלטע צייטען? אויב זיי מיינען דאס, האבען זיי במחילה א גרויסען טעות: צי ס'איז אייך אנגענעם, צי נישט, מוזען מיר אייך דערמאנען אין דעם אלטען פאלק'ס ווארט: „דער וואס קאן נישט שמעקען קיין פולווער, זאל נישט גיין אין דער מלחמה אריין"... אויב מען קען נישט ליידען קיין קריטיק, רעזיגנירט מען, ווען נישט מוז מען זיך אונטערווארפען דער עפענטליכקייט!

פאפולאריזירט ווערען דורך פעטש קאן מען נישט און מיט דער עפענטליכקייט מוז מען זיך רעכענען.

ש. סטראוצינסקי.

כע האט אויפן ארט צוזאמענגעשטעלט א פראטאקאל, חאראקטעריסטיש איז דאס דער דאזיגער דרייסטער איבפאלער איז א היגער מכלומר'שטער כלל־טוער

און געוואלט אויף אזא אופן „פערענטפערן" די זייט א לענגערע צייט אים פארגעווארפענע האנדלונגען...

א טרויריגע ערשיינונג...

א שרעקליכער מארד פון א אידיש מיידעל אין המיעלניק (קעלצער קרייז).

זונטאג, דעם 7 ה. ח., 10 א זייגער מיט 40 מינוט פאר מיטאג האט דער כמיעלניקער מאגיסטראט סעקוועסטראטאר, סטאניסלאוו קאל, 30 יאהר אלט, דערשאסען מיט א רעוואלווער אין ביורא פון מאגיסטראט, די 21־יעהריגע מאגיסטראט־באאמטען, ברײנדיל זאלצבערג און זי דער'הרג'עט אויפ'ן ארט.

דער אויבענדערמאנטער סעקוועסטראטאר, זייענדיג אליין אין ביורא פון מאגיסטראט מיט דער טראגיש־אומגעקומענער בר"ל האט 1 מאהל געשאסען פון רעוואלווער און זי גלייך דער'הרג'עט אויפ'ן ארט. דער פרעזידענט פון מאגיסטראט, זייענדיג אין צווייטען צימער און דערהערענדיג דעם שאס, איז גלייך אריינגעקומען אין עיטען צימער, וואו דער פארפאל איז געשעהן און געטראפען די פר"ל זאלצבערג ליגען טויט אויף דער פאדלאגע, פערגיסענדיג זיך אין א קאלוזשע בלוט און בעמערקט ווי דער סעקוועסטראטאר האט אוועקגעווארפען דעם רעוואלווער. דער פרעזידענט האט גלייך אלארמירט די פאליציי און דעם ארטיגען דאקטאר ה' פילו און דעם פעלטשער רובינשטיין, וועלכע האבען קאנסטאטירט דעם טויט.

וועגען דעם שרעקליכען פארפאל איז טעלעפאניש איבערגעגעבען געווארען דער בופקער סטאראסטווא און אין פערלויף פון א האלבע שעה זענען אנגעקומען קיין כמיעלניק אין א ספעציעלען אויטאמאביל, דער אויספארשונג'ס־ריכטער און פאליציי־קאמענדאנט, וואו זיי האבען אנגעהויבען די ערשטע אויספארשונג.

דער פארזיצענדער פון דער יודישער קהלה, ה' זילבערבערג האט וועגען דעם גלייך געמאלדען טעלעפאניש דער קעלצער קהלה, בעטענדיג צו דעלעגירען א קעלצער יודישען דאקטאר אדורכצופיהרען די סעקציע פון קערפער, די יודישע קהלה אין קעלץ האט גלייך דעלעגירט דעם הויפט־דאקטאר פון יודישען שפיטאל, ד"ר זילבערשלאג.

מיט'ן ד"ר זילבערשלאק איז מיטגעפאהרען דער קארעספאנדענט און מיטארבייטער פון „ראדאמער־קעלצער לעבען" ה' חיים זיעלאני.

די סעקציע האט געדויערט פון 5 ביז 8 א זייגער אווענד.

וועגען דעם שוידערליכען מארד געהצן ארום אין דער שטאדט כמיעלניק פערשידענע קלאנגען, אבער פארלויפיג מוז מען זיך אבהאלטען פון יעדער ערקלערונג, ביז דער ווייטערדיגער אויספארשונג.

דאס מיידעל, וועלכע האט שוין געארבייט אין מאגיסטראט א ערך פון $4\frac{1}{2}$ יאהר, איז געווען אנגעליבט אין דער שטאדט ביי דער בעפעלקערונג בכלל און אין מאגיסטראט בפרט און דער שרעקליכער מארד האט ארויסגערופען א שרעקליכען אומעט אין דער שטאדט און אין דער אומגעגענד.

נאך די זעלבע נאכט 8 א זייגער אווענד נאך דער סעקציע האט דער אויספארשונג'ס־ריכטער געגעבען א ערלויבעניש דער קהלה אויף דער לויה, אבער די לויה איז ערשט פארגעקומען מאנטאג 11 א זייגער פריה.

דער מערדער איז ארעסטירט.

מיט'ן גאנצען ענין פערנעמט זיך די יודישע קהלה אין כמיעלניק.

חיים זיעלאני.

פון היגען „קרן־היסוד" קאמיטעט

די טעג הויבט זיך אן אין אונזער שטאדט די אקציע פאר'ן „קרן־היסוד" צו דעם צוועק איז געקומען קיין קעלץ דער בעקאנטער ליטעראט ה' יקיר ווארשאווסקי, וועלכער איז שוין צוזאמען מיט'ן היגען קאמיטעט צוגעטרעטען צו די פארברייטונגען.

ברכה לראש משביר!

די פערוואלטונג פון היגען יודישען מענער־גימנאזיום איז לויט'ן בעשלוס, פון איהר לעצטער זיצונג, בעאויפטראגט געווארען, דעם געעהרטען מיטגליד פון דער פערוואלטונג.

ה' לעאן ריידמאן אין קעלץ.

אויסדרוקען, אויף דעם וועג, א הערצליכען דאנק פאר די בעדייטענדע צאהל ברעטער וואס ער האט אלס פרייגעביגע מתנה אוועקגעגעבען צום געבוידע פון גימנאזיום.

דאס געשענק פון דעם דערמאנטען נדבן האט איצט פאר דער פערוואלטונג א בעזונדערען גרויסען ווערטה ווייל דאס האט ערמעגליכט דורכצופיהרען א גרינדליכען רעמאנט אין גימנאזיום און מיט דעם זעלבען נאך־צוקומען דער שולמאכט און איהרע פאדערונגען.

כי יתן וירבו נדיבים כאלה בישראל און זיין מילדטעטיגקייט זאל זיין א מוסטער פאר אלע, די, וואס האבען פערשטענדניס פאר דעם יודיש־נאציאנאלען שול וועזען.

די פערוואלטונג פון יודישען מענער־גימנאזיום אין קעלץ.

מ'זאגט...
קעלצער־פליאטקעס.

מ'זאגט אז די יודישע קהלה האט בעקומען 3 מאס רייה, פאר יעדער שפראך א מעטיל...

* * *

אז דער וויצע־פרעזעס פון דער גמינע האט צוליב דעם געמאכט א ברית־מילה, ווייל לויט די לעצטע פעראָרדנונג פון וואויעוואדא, כאלט ברית־מילה ארונטער אונטער די אויסשליסליכע קאמפעטענץ פון דער קהלה...

* * *

אז דער שוחט חארמאץ האט נישט געקאנט בעקומען קיין קאזע פאר געהיימע שחיטה, ווייל ער האט שוין פריער געהאט אבגע'מנית'ט די קאזע...

* * *

מ'זאגט, אז ווייל דער גרעסטער טייל סוחרים האבען נישט אויסגעקויפט קיין פאטענטען, איז דער סוחרים־פעראיין געבליבען אהן א שטאך ארבייט, בעשעפטיגט ער זיך מיט אבשטימען א ביודזשעט פאר דער יודישער גמינע...

* * *

אז צוליב דעם, וואס דער סוחרים־פעראיין האט מיט א מערהייט פון 9 שטימען געגען 3 בעשלאסען, אז די גמינע זאל נישט אריינשטעלען אין ביודזשעט א סובסידיום פאר'ן יודישען גימנאזיום, ווערט דאס גימנאזיום ליקווידירט...

* * *

אז דאס וואס מ'האט אויסגעמעקט די העברעאישע אויפשריפט פון די „שילד" איז נישט די „שילד" פון גימנאזיום, אייך נישט די שילד פון דירעקטאר און נישט די שילד פון אויפזיכט'ס־ראט, נאר ס'איז גאר די „שילד" פון קוראטאריום....

* * *

מ'זאגט אז צוליב דעם לייכטען ווינטער ווילען א סך מענשען אראב ווארפען דעם פעלץ ..

* * *

אז אלא ארימע לייט האבען בעקומען א שטרענגען בעפעל, נישט קראנק צו ווערען, ביז די דאקטוירים וועלען זיך נישט א דורך שמיסען, צו מ'דארף זיי היילען אומזיסט, אדער פאר געלד...

* * *

אז אין אונזער שטאדט איז פארגעקומען א משוגה'דיגע רעוואלוציע: בשעת א קאטער האט געפאלפוזעט אויף מייזלעך, איז איהם א מויז געשפרינגען אין פנים אריין און האט איהם אויסגעדראפעט די שליפיעס.

* * *

מ'זאגט, אז ס'איז ענטדעקט געווארן א געפערליכע פערברעכערישע באנדע, וועלכע האט געפלאנט ארויס צו גנב'נען פון דער רעדאקציע פון „ראדאמער קעלצער לעבען"... א רעדאקטאר...

* * *

אז דער פרעזעס פון ראט און פון דער קהלה טראגט כסדר ביי זיך ארום דעם בודזשעט פון דער גמינע, כדי ער זאל איינטריקענען...

* * *

אז צוליב דעם, וואס דער קהלה־ראט האט בעשלאסען אויסצואהלען דער רבצי'ן־אלמנה 1090 זל. פון די 1500 זלאטעס וועלכע זענען בעשטימט פאר ארימע דורכרייזענדע, שיקט די גמינע איבער די דורכרייזענדער צו די רבצי'ן נאך שטיצע...

* * *

מ'זאגט, אז די „אגודה" – פארשטעהער ווילען מיט כח אריינפיהרען אין דער גמינע א „מבקר", ווייל זיי האבען ברצה, גאר אין קורצען צו טראגען אדערען דער גמינע...

איקס.

בריליאנטען

דיאמענטען, פעריל, גאלד, זילבער קויפט און צאהלט די גרעסטע פרייזען אויך פערקויפט אלע ארט צירינג, זילבער און פלאטיר צו ביליגע פרייזען דער אלט בעוואוסטער יובעליר

ישראל לייב זיידענוועבער

לובלינער גאס 7 אין הויף.

איך מאך בעקאנט דעם ראדאמער פובליקום דאס מיין פאבריק פון קע-זשעניצער 12 האב איך איבערגעטראגען אויף לובלינער 7 אין טויער אויפן דריטען שטאק אין דער לינקער זייט, און איך נעם אן קינדער-אבראנקעס און סאקלעך צו ביליגע פרייזען. מיט די שענסטע נייע מאדע פאסאנע אויך און דאמע סאקלעך און גוטע בעהאנדלונגען.

מיט אכטונג **נחום צוקער.**

ערקלערונג

אזוי ווי מען האט מיר א שם געמאכט, אז איך האב געזאלט קויפען א הויז, אלזא ערקלער איך, אז דאס איז נישט מעהר ווי רכילות און בייזוויליגע ליגען. די, וואס האבען אויף מיר פערשפרייט אזעלכע קלאנגען, זאלען אויסען מיט זייער אויסגעטראכטע „עשירות" אויף מיין אדרעס מיך צו שאדענען.

י. קאשטאן.

ענטשולדיגונג

איך בעט ענטשולדיגונג ביים ה' שמואל'קע לעווארשאווסקי פאר מיין זעהר נישט טאקטישען אויסדרוק קעגען איהם.

מיט גרויס כבוד

רפאל ווארענדארף

קעלץ, קילינסקי גאס № 8

Ninlejszym podaję do wiadomości Sz. Publiczności że

GABINET LEKARSKO-DENTYSTYCZNY

przeniosłam z Rynku 17 na Warszawską 19

i przyjmuję pacjentów od godz. **9—2 i od 4—7**

Ceny przystępne. Ceny przystępne

Lekarz Dentysta

SZ. BAKOWEN.

ווילט איהר האבען די שענסטע און מאדערנסטע צימער?

איז נאר צו קויפען **טאפעטען** ביי דער בעקאנטער פירמא

ש. שטיינמאן

ראדאם, לובלינער 21

צו בעדייטענד ביליגע פרייזען.

אלס ספעציאליסט ווערען צימער-טאפעטירונגען אויסגעפערטיגט שנעל, לויט די נייסטע מאדע.

Sprostowanie.

W umieszczonym na str 9 № 93 gazety „Radomer-Kielcer-Leben" otwartym liście w 8 wierszu tekstu z dołu wydrukowano „Związek Lekarzy i P. P." a powinno być „Związek Lekarzy Państwa Polskiego, Obwód Kielecki co niniejszym prostujemy.

Samochód ciężarowy (4 tonny)

firmy „SANER" na chodzie do sprzedania.

Wiadomość Kielce, Silniczna 5

H. Ostrowicz

איך נעם איבער צו פערוואלטען מיט הויז-אדמיניסטראציע (דזשאנצערייו) אויך ערלערען איך גרינדליך

בוכהאלטעריע

דורך א קורצע צייט

נאך אינפארמאציעס זיך צו ווענדען

משה ציקערט דלוגא 18.

ערקלערונג.

אויף די אויפפאדערונג וואס איז געווען געדרוקט אין „ראדאמער קעלצער לעבען" נומער 94 ערקלערען מיר פאלגענדעס:

די אגודה האט נישט געהאט מיט די אמשינאווער חסידים קיין שום ד"ת דען זיי האבען זעלבסט עפענטליך ערקלערט אז זיי האבען צו דער „אגודה" קיין שום טענה נישט דעריבער קען זעלבסטפערשטענדליך נישט ארויסגעזאגט ווערען אויף איהר אדרעס קיין ביד"צ. וואס אנבעטרעפט די ד"ת מיט די „יבנה" ערקלערען אויף די לעצטע פאלגענדעס:

ע"פי דין ווי ס'געפינט זיך אין ש"ע ח"מ ס' יח', אויב די ד"ת קומט פאר פאר א ביד"צ. של שלשה, טארען קיין צוויי נישט ארויסזאגען קיין פסק בפרט, אז דער דריטער פראטעסטירט אז אטייל זיצט מיט נגיעות, דעריבער האט דער פסק ביד"צ. פון צוויי דיינים אהנה ראב"ד קיין שום ווערט נישט ע"פי ד"ת און ס'איז בכלל נישט פערשטענדליך ווער ס'האט צו געלייגט א סטעמפעל פון ביר"צ. ווען דער ראב"ד זאגט אז ער האט נישט גע'פסק'ענט.

מ'פערלאנגט יורכאויס א ביד"צ. כדת וכדין ד. ה. ס'זאל נישט זיין דערינטער קיין קרובים, ס'קען זיין א ביד"צ. של שלשה אדער א ביד"צ. של חמשה און אלעס וואס דאס ביד"צ. וועט זאגען הן ע"פי ד"ת, והן ע"פי יושר וועלען מיר מקיים זיין.

— אגודת שלומי אמוני ישראל אין ראדאם. —

פאראווע פארבעריי און כעמישע וועשעריי.

O. R. HEMPEL, w Radomiu.

אנשטאלט פון כעמישע אויסרייניגונג פון אלער-ארט דאמען און מענער גארדעראבען אהן שום בעשעדיגונג.

ליטאגראפיע און מאשין צו דעקאטעזירען סחורה און קארטען אויפ'ן נייעסטען סיסטעם.

צוגענגליכע פרייזען ——— סאלידע ארבייט.

דאס געוועלב—סטארע מיאסטא 2, די פאבריק אויף דער זעלבער גאס אין הויז 5. פיליעס: לובלינער № 37, משיטיק, יעדלינסק און סקארשעוו.

די פירמע עקזיסטירט פון 1885 יאהר.

Kino „CZARY" w Radomiu.

Od poniedziałku dnia 8-go lutego b. r. Premjera.

Historja duszy dziewczęcej

„IWONKA"

erotyczny dramat współczesny w 10 akt. z prolog.

w roli głównej. **Jadwiga Smosarska.**

Kino „ODEON" w Radomiu.

Od dnia 11.go do 14-lutego b. r.

Obraz pierwszorzędnej jakości p. t.

MŁODY MAHARADŻA

w rolach głównych

Rudolf Valentino i Alice Terry.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Spółdzielni pożyczkowej przy Związku Rzemieślników i drobnych kupców Żydowskich z ogr. odp. w Przytyku, niniejszym podaje do wiadomości, że powyższa Spółdzielnia znajduje się w stanie likwidacji.

Osoby, mające pretensje do Spółdzielni zgłosić się mają do Zarządu do dnia 27 lutego 1926 r.

Redaktor i Wydawca CH. M. Herc

Odbito we własnej drukarni Radom, Szwarlikowska № 20.